

DE FØRSTE ESKIMOER PÅ GRØNLAND

Af læge *Jørgen Balslev Jørgensen*

En af vejene til at få viden om de mennesker, der i tidligere tid har beboet forskellige egne i verden, er undersøgelse af bevarede skeletdele. Det, man ved undersøgelser af denne art kan få oplysning om, er naturligvis kun disse folks legemlige egenskaber, mens man for at få noget at vide om deres sjælelige evner må ty til andre bevarede vidnesbyrd om dem, hvad enten dette nu kan være i form af gamle sagn og skikke, som er overleveret fra generation til generation, eller det er mere håndgribeligt som for eksempel bevarede redskaber og kunstgenstande.

Den videnskab, som beskæftiger sig med den rent legemlige del, kaldes fysisk antropologi, og dens vigtigste arbejdsområde er som nævnt undersøgelser af skeletrester. At det netop er knoglerne, der spiller den største rolle, ligger i sagens natur, idet knoglerne er den del af det menneskelige legeme, som bevares længst efter døden, fordi knoglerne overvejende består af uorganiske bestanddele. Bløddelene nedbrydes næsten altid meget hurtigt af bakterier og enzymer, men kan dog i ganske særlige tilfælde bevares gennem lange tider. Der er således i Danmark udgravet flere tusind år gamle mose- lig med bevarede bløddele. Det skyldes, at disse lig ligefrem er blevet garvede af mose- vandets syrer. En anden mulighed, for at et lig kan bevares fuldstændig, er, at det, som det hedder, »mumificeres«, hvilket vil sige, at liget tørres helt ind. Dette kan ske, hvis ligene ligger i tørre, åbne grave med gennemtræk. Der er fundet en hule i det sydvestlige Grønland, med netop disse egenskaber, og i hulen fandtes flere mumificerede lig med bevaret klædedragt og hud og muskler.

Dette er dog kun et særtilfælde, og vor viden om legemstypen hos de oprindelige grønlandske eskimoer hviler næsten udelukkende på resultaterne af skeletundersøgelser. Og det er så heldigt, at der findes et meget stort materiale af forhistoriske knoglefund fra Grønland. Det skyldes for størstedelen den energi, hvormed man har foretaget archæologiske udgravninger på Grønland, idet archæologerne, når de under deres arbejde er stødt på skeletdele, har foretaget specielle undersøgelser af dem, eller ligefrem bragt dem med til Danmark til bearbejdning her. En følge heraf er det, at kun de allerstørste amerikanske museer ligger inde med videnskabeligt brugelige beskrivelser af eskimoskeletter, der overgår samlingen i København. Denne store samling er for

nylig blevet gennemarbejdet, og resultaterne fremlagt i et bind af Meddelelser om Grønland. I det følgende gives en oversigt over de vigtigste resultater.

Den første opgave var at sortere skeletterne, således at kun de, der var sikkert daterede til før den danske kolonisations begyndelse i 1720-erne, og som derfor sikkert ikke var blandede med europæere, medtoges. Det var klart, at der var mulighed for raceblanding tidligere, dels med hollandske hvalfangere i det 17. århundrede, dels med de middelalderlige nordboer fra Øster- eller Vesterbygden i Sydvestgrønland. Det blev dog hurtigt fastslået, at blandingen med hvalfangere måtte være så forsvindende lille, at man kunne se helt bort fra den. Derimod krævede det nærmere undersøgelser at udelukke muligheden for blanding med nordboerne. Forskellige ting taler mod en sådan blanding. Nordbobygderne var allerede stærkt på retur, da eskimoerne i større tal nåede de egne af Grønland, hvor nordboerne holdt til, således at alene rent talmæssigt kunne det nordboblod, der muligvis var tilført eskimoerne, ikke gøre sig gældende i større grad. For imidlertid helt at udelukke muligheden foretog man en sammenligning mellem et stort antal kranie mål for forskellige eskimoer og tilsvarende for nordbokranierne fra Grønland. Resultatet heraf blev, at alle målene viste store forskelle mellem samtlige eskimoer og nordboerne. Herefter mente man at kunne se bort fra muligheden af raceblanding mellem eskimoer og hvide, før kolonisationen begyndte.

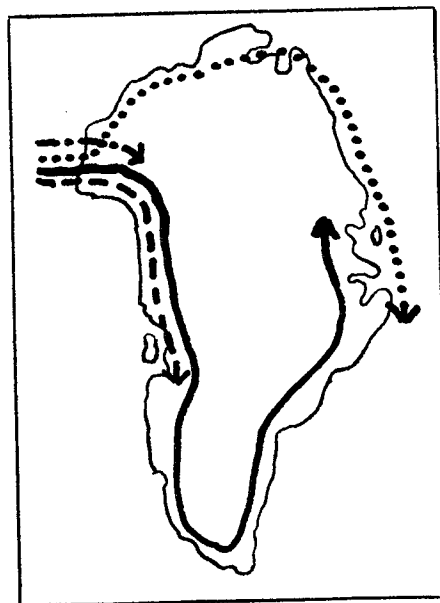
Det næste spørgsmål, der meldte sig, var, om man kunne betragte alle de grønlandske fund under eet eller måtte opdele dem i grupper. Ved at undersøge de archæologiske forhold med særligt henblik på skeletfundene blev det hurtigt konstateret, at man måtte regne med i hvert fald tre grupper, svarende til hver sin kulturtype, idet man måtte regne med, at der, når der var uoverensstemmelser mellem kulturtyperne, også var det mellem de pågældende folks racemæssige opbygning.

Archæologerne skelner mellem 3 eller 4 kulturer på Grønland. Den ældste kaldes Cap Dorsetkulturen, og den er kommet til Grønland over Smith Sund og har bredt sig ned langs vestkysten i hvert fald til Diskobugten. Den næste kaldes Inugsukkulturen, og den har ligeledes fra Smith Sund bredt sig ned langs vestkysten, men den er nået helt op til Kap Farvel og er derfra fortsat videre op langs østkysten, helt op nord for Scoresbysund. Den tredje kultur har man kaldt den nordøstgrønlandske. Den stammer som de 2 foregående fra den vestlige side af Smith Sund, men er efter at have krydset dette vandret nord om Grønland og ned langs østkysten så langt som til Scoresbysund. Hvad endelig den fjerde type angår, så drejer det sig om de nu levende polareskimoers kultur. De er først i de sidste par hundrede år indvandret i Thule distriktet.

Ved at sammenholde disse archæologiske forhold med skeletterne blev det klart, at disse måtte deles i tre grupper. Een der tilhørte Inugsukkulturen, een der hørte til den nordøstgrønlandske kultur og endelig en tredje gruppe, omfattende skeletter fra Thule-distriktet, om hvilke man kunne sige, at ganske vist var det sikkert rene eskimoskeletter,

Eskimoernes indvandring i Grønland.

- — — Cap Dorsetkultur
- — — Inugsukkultur
- ..... Nordøstgrønlandsk kultur
- . - . - Polareskimoer.

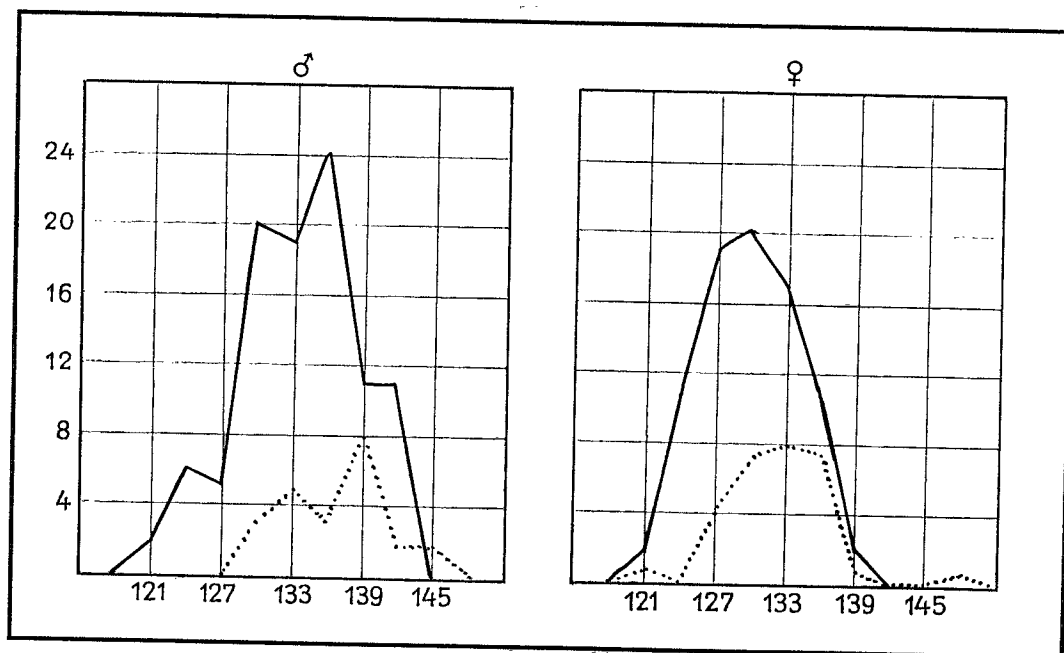
men de kunne tilhøre en hvilken som helst af de grønlandske kulturer. Cap Dorsetkulturen kunne man se bort fra i denne forbindelse, da der endnu ikke er fundet knogler, der med sikkerhed kan siges at stamme fra denne kulturperiode.

De to hovedgrupper blev derfor Inugsukskeletterne og de nordøstgrønlandske skeletter. Disse to grupper blev nu undersøgt og beskrevet efter alle kunstens regler, blandt andet blev der taget op mod tres mål på hvert kranium. For hvert enkelt måls vedkommende blev der tegnet fordelingskurver og beregnet middeltal og middelfejl for hver af de to hovedgrupper, og tallene blev sammenlignet ved hjælp af statistiske metoder.

Resultatet af disse meget grundige undersøgelser svarede i høj grad til anstrengelserne, idet det lykkedes at påvise en tydelig forskel mellem de to grupper. Det viste sig, at der foruden mindre uoverensstemmelser i den finere bygning af kranierne fandtes tydelig forskel i såvel bredde som højde, således at Inugsukkranierne var højere og smallere end de nordøstgrønlandske. Da netop disse mål og forholdet mellem dem, bredde-højdeindex, inden for anthropologien anses for de vigtigste til at uddifferentiere kranietyper inden for den store mongolide racegruppe, kunne der ikke være tvivl om, at det drejede sig om en reel forskel. Det endelige resultat af disse arbejder blev, at man til slut nåede til at opstille følgende typer:

Inugsuktypen, med højt og smalt kranium, stort fladt ansigt og høj og smal næse. Dertil findes issen på Inugsukkranierne som regel trukket op i karakteristisk længdeforløbende kam, en såkaldt issekam.

Den nordøstgrønlandske type, med et noget lavere og bredere og som regel i det hele lidt

Fordelingskurverne for kranienes største bredde. .... Nordøstgrønland, — Inugsuk.

større kranium, med mindre tydelig issekam og et dybere relief i ansigtsskelettet.

Med hensyn til de spredte fund fra Thule-distriktet, var de så få og ukarakteristiske, at de ikke kunne give oplysninger af betydning, især da ikke, da det som anført ikke var muligt at datere dem nøjagtigt.

Efter at man nu havde fastlagt de to grønlandske typer, måtte den næste opgave være at bestemme disse to eskimobefolknings slægtskab med andre eskimoer. Og da, så vidt man ved, indvandringen til Grønland er sket over Smith Sund, var det naturligt først at se på folkeslagene i det østlige arktiske Canada. Det er da så heldigt, at der netop foreligger et videnskabeligt arbejde om de eskimoer, der levede i Labrador, før blandingen med hvide begyndte, på et tidspunkt hvor Labradoreskimoernes kultur på mange måder stod Inugsukulturen nær. Ved at sammenligne disse skeletter med de grønlandske viste det sig, at der var meget store ligheder mellem Inugsukskeletterne og skeletterne fra Labrador, mens begge disse grupper adskilte sig fra de nordøstgrønlandske, som det er beskrevet for Inugsukskeletternes vedkommende. Dette gjaldt såvel for kranierne som for de andre skeletdele.

Man havde herved fået udvidet Inugsuktypen til at omfatte ikke alene Vest- og Sydøstgrønland, men også Labrador, og det var med nogen spænding, man gik i gang med de næste sammenligninger. Ville man måske nu få skeletter, der svarede til de nordøstgrønlandske?

Gennemsnitskranium af Inugsuktypen til venstre, af den nordøstgrønlandske type til højre.

Fra det nordvestligste hjørne af Hudson Bay stammer den næste gruppe af velundersøgte eskimoer. Det drejer sig om folk med den såkaldte Thulekultur, som archæologisk set er den vigtigste forudsætning for Inugsukkulturen, men som dog på Grønland i langt højere grad præger den nordøstgrønlandske, idet Inugsukkulturen fra sin oprindelige stamme af Thule- eller thulelignende kultur har udviklet sig i en noget anden retning og betydeligt længere end den nordøstgrønlandske kultur. Denne Thulekultur er beskrevet af danske forskere på den 5. Thuleexpedition, og fra denne expedition er vi så heldige at have et, ganske vist ret lille, skeletmateriale. En sammenligning mellem de centrale Thulekultureskimoer og de 2 grønlandske typer viste, som man måtte vente udfra de kulturmæssige forhold, at eskimoerne fra Hudsonbugten står nordøstgrønlanderne meget nær, og på samme måde som de afviger fra Inugsuk-Labradortypen.

Ved udstrækning af lignende sammenligninger videre mod Vest, til Alaska bliver det vanskeligere at opnå pålidelige resultater. Der findes ganske vist en mængde store skeletmaterialer, om hvilke der er skrevet store videnskabelige afhandlinger, men om de fleste gælder det, at der overhovedet ikke findes angivelser om skeletternes datering, så man ved ikke, om de er 50 eller 1000 år gamle, og derfor hverken om det er rene eskimoer, eller i bekræftende fald hvilken kulturperiode de tilhører. Enkelte undersøgelser er dog

udmærkede. Dette gælder først og fremmest en stor samling skeletter fra Point Barrow. Disse skeletter kan nøje tidsbestemmes, de er ca. 1000 år gamle og hører til den såkaldte Birnikkultur. Denne er endnu ældre end Thulekulturen og indeholder stammen til såvel Thule- som Inugsukkulturene. Skeletterne viser sig ved sammenligning med de skeletter, der tidligere er gennemgået, at stå Inugsuk- Labradortypen meget nær og adskille sig fra Nordøstgrønland-Thulekulturtypen.

Fra det vestlige Alaska og fra øerne i Beringshavet haves desværre kun spredte fund fra de gamle kulturer. Skeletterne er som kulturerne typisk eskimoiske, men racemæssigt er det ikke muligt at skelne mellem, hvilken af de to typer, der hidtil er omtalt, de tilhører. Snarest indtager de en mellemstilling.

Det vil føre for vidt at komme yderligere ind på de enkelte undersøgelser, summen af dem alle må siges at være følgende teori om eskimoernes vandringer i Nordamerika.

De ældste fund stammer fra det vestlige Alaska. Skeletterne, der hører dertil, er eskimoskeletter, men deres eskimoiske særpræg er ikke særligt udtalt. Kranierne er nærmest middelhøje og brede, ansigterne ret små og næserne ikke så smalle som hos de senere eskimoer.

Går man videre frem i tiden, bliver de næste fund med tilhørende skeletter, de der hører til Birnik- og Thulekulturene. Skeletterne viser her en spaltning i to typer, den ene ret højskallet og ret smal, med buet isse og nogenlunde markeret ansigt. Den anden meget høj og smalskallet med issekam og fladt ansigt. Den første af disse typer hører til Thulekulturen ved Hudson Bay og findes senere i Nordøstgrønland, den anden hører til Birnikkulturen i Nordalaska og til Inugsukkulturen på Grønland og den tilsvarende epoke i Labrador.

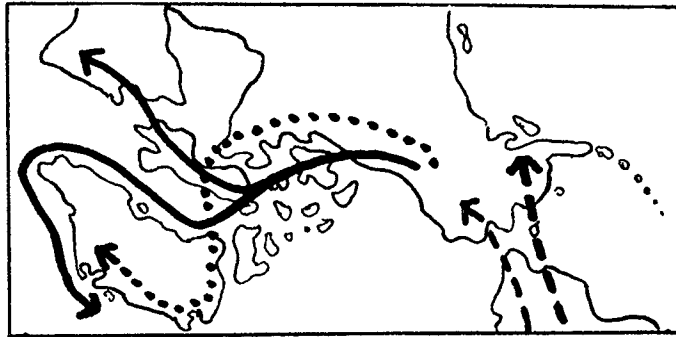
Vender man sig til slut til spørgsmålet om, hvor eskimoerne oprindeligt er kommet fra, står man over for 2 muligheder. De kan enten stamme fra Amerika og i tidlige tider fra det centrale Nordamerika være vandret nordpå ud i de arktiske regioner, eller de kan være kommet over Beringsstrædet fra Asien. Den første teori har tidligere været stærkt i vinden, men i den sidste tid er der dog fremkommet mere og mere, som tyder mod Asien, og som det er beskrevet i det foregående, peger de racemæssige undersøgelser også mod en udvikling, der fra Beringshavet har bredt sig østover.

For at prøve begge muligheder er eskimoskeletterne først sammenlignet med forskellige indianske kranier. Der foreligger ganske vist kun få, men der er dog så store forskelle mellem eskimoerne og de undersøgte canadiske og californiske skeletter, at der faktisk ikke kan tænkes at være noget nærmere slægtskab mellem disse folkeslag.

Det skulle derfor være i Asien, man måtte finde eskimoernes stamfædre.

Det første, der herefter blev gjort, var at sammenligne eskimokranierne med forskellige kranieserier fra Asien; Tjuktjere fra det nordøstligste hjørne, gamle og yngre kinesere og sene kranier fra det ydre Mongoli. Det viste sig imidlertid, at mens tjuktjerne stod

Eskimoernes vandringer.
 - - - - - De ældste kulturer
 ———— Birnik-Inugsukgruppen
 ..... Thulekultur-Nordøst-grønland-gruppen.

eskimoerne meget nær, hvad man måtte vente efter deres kultur, viste de andre afgørende forskelle. Der var nu ikke andet at gøre, end at se at finde ud af, om der skulle findes skeletmaterialer med relation til en gammel centralsibirisk kultur, som havde vist sig at indeholde en del af grundelementerne til eskimokulturerne. Det lykkedes også at finde en sådan samling skeletter, flere tusind år gamle, fra egnene omkring de store sibiriske floder. Det var med stor spænding, at sammenligningen mellem disse gamle sibirere og eskimoerne begyndtes, men det viste sig, at de mange anstrengelser fik deres belønning, for disse centralsibiriske skeletter viste så mange overensstemmelser med eskimoskeletterne, at de uden betænkelighed kunne betegnes som nært beslægtede med dem. Som eskimokranierne, men i modsætning til alle de asiatiske, var de typisk langskallede, og også kraniets højde og ansigtets og specielt næsens længde og bredde svarede godt til eskimoerne.

Såvel de archæologiske forhold som de racemæssige, for såvidt de kan bedømmes ud fra skeletundersøgelser, peger altså mod det centrale Sibirien som eskimoernes oprindelige hjemsted. Herfra må de, hvis teorien er rigtig, for tusinder af år siden være vandret mod øst, måske fortrængt af de ungmongolske stammer. De har nået Beringshavet, som de har krydset i flere bølger, og først efter at de i det vestlige Alaska igennem generationer har tilpasset sig de arktiske levevilkår, har de kunnet brede sig hen tværs over Nordamerikas ismarker og tage de landområder i besiddelse, som de har beboet indtil vor tid.

Det må fremhæves, at dette kun er en teori, som kræver mange nye undersøgelser før den endelig kan bekræftes, nye undersøgelser som udmærket kan bringe helt nye elementer for dagen, som kan forkaste de fleste af de tanker, der her er fremført. Det er dog givet, at for Grønlands vedkommende ligger forholdene nu fast, og vil sikkert ikke kunne ændres i væsentlig grad. Dette var også hovedopgaven med det arbejde, der blev udført, og det er kun glædeligt, at det har vist sig at kunne kaste lys over problemerne også uden for de danske områder.